

تحول یک مربی، تحول یک جامعه

۴۸

داشته است. امید داریم سایر مردمان نیز از این مقاله استفاده کنند و خوشحال خواهیم شد اگر خوانندگان عزیز مجله، مارا از نظرات خود آگاه کنند.

من مدت سیزده سال است که کارآموزش موسیقی به کودکان را دنبال می کنم. در این مدت دانشجوی موسیقی دانشگاه تهران بوده‌ام و در حال حاضر دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه هنر هستم. از ابتدا با بچه‌ها کار کرده‌ام و از همان موقع دقت زیادی داشته‌ام تا اجرای خوبی که توسط بچه‌ها انجام می‌دهیم، کیفیت اجرایی خوبی داشته باشند. چون شخصاً به رهبری ارکستر خیلی علاقه دارم، همیشه فکر می‌کرم که رهبری ارکستر مثل آموزش به کودکان است، با این

سرکار خانم نزهت امیری جزو اولین گروه دانشجویان موسیقی بعد از انقلاب هستند که از بهمن سال ۱۳۶۸ وارد دانشگاه تهران شدند. یک سال قبل از ورود به دانشگاه به آموزش کودکان دبستانی مشغول بودند و در تمام ایام تحصیل تاکنون این فعالیت را ادامه داده‌اند. روحیه جستجوگر و فعال ایشان و تشویق و حمایت‌های جدی شوهرشان ایشان را به پیشرفت‌های بسیاری نائل کرده است. ما از ایشان خواستیم که تجربه سیزده سال فعالیت آموزش و پژوهش را برای ما توضیح دهد. تحرک فکری عالی، عمل، دانسته‌ها و ایمان به هدفی که دریش گرفته‌اند، دستاوردهای بسیار زیادی را برای ایشان و همکاران و شاگردانشان به همراه

تفاوت که اگر ما به بچه های پیش دبستانی آن طور که باید و آنها هم می توانند قطعاتی را که ارکستر بزرگسالان می نوازنند، با همان کیفیت بنوازنند. با این نگاه همیشه سعی کرده ام در کلاسها یعنی نوع برخوردها و مطالب و همه چیز را مدام تغییر دهم و مثالها را مناسب انتخاب کنم تا کار، تکراری نشود و این تجربیات که روی هم جمع شد به یک نتیجه کیفی خوبی برسد.

از سال ۱۳۶۷ که کارم را شروع کردم، همپای نیازهای آموزشگاه، هم کودکان علاقمند و هم مریب ها مناسب با هم زیاد می شدند و جالب است که هر دوی اینها به آموزش نیاز داشتند. در بین عموم مردم مقوله موسیقی کودک موضوع چندان شناخته شده ای نیست. ما تعدادی مریب را آموزش می دادیم و هر کدام یک کلاس پیش دبستانی یا مهد کودک را به عهده می گرفتند و مسأله، خود به خود حل می شد. به خصوص که اکثر علاقمندان به مریبگری فارغ التحصیل یا دانشجوی موسیقی و یا افراد تحصیلکرده ای بودند. آنها در این کلاس ها آماده می شدند تا با گروه سنی خردسال که امروز تا زیر سیزده سال در نظر گرفته می شود، کار کنند. در طی این سالها، سه یا چهار دوره آموزش مریبگری گذاشتیم. در هر دوره گروهی می آمدند و در حالی که یک دوره آموزش فشرده را می گذرانند، در کنار آن کارآموزی هم می کردند و به عنوان کمک مریب وارد کلاس هایی می شدند که دوستان قبلی شان عهده دار آن بودند و بعد به طور مستقل یک کلاس را تحویل می گرفتند.

وقتی مشکل مشخص شود، انسان می توان به دنبال راه حل آن هم برود. مشکل این بود: «چرا گروههای سنی پایین در جدّ خاصی محدود می مانند و درجا می زنند؟»

شاید سبک آموزشی ما کامل نبوده است و در حقیقت نیز چنین بود، لذا مسأله را تshireع کردیم.

بچه کلاس اول که می تواند با ساده شود از همان شروع کار با یک روش آموزشی تدوین شده آموزش می بیند. در همان حال مقایسه ای بین کلاس اولی ها نهضت سوادآموزی که در سینی بالاتری بودند با کلاس اولی های معمولی انجام دادیم که تا حدودی با هم تفاوت دارند. کودکی که سن بالاتری دارد، تجربه اجتماعی بالاتری هم دارد، با مسائل مختلف طبیعی و اجتماعی برخورد کرده و آمادگی بیشتری هم برای یادگیری دارد.

ما به عنوان مریب موسیقی موظّف هستیم که یک دوره مطالب موسیقی را آموزش دهیم. همانطور که یک معلم ریاضی از روی کتاب مطالی را آموزش می دهد و کاری ندارد که در کلاس ادبیات، جغرافی یا تاریخ چه اتفاقی می افتد. ما هم با این نگرش شروع کردیم.

کم کم دیدیم که یک اشکال دیگر به وجود آمد. زمان لازم بود تا متوجه این مشکل شویم و بعد آن را حل کنیم. مشکل این بود که بچه هایی که حتی خیلی خوب و عالی کار می کردند، خاضر نبودند کار را به مدت پانزده بیست سال یا بیشتر ادامه دهند. تا چهار پنج سال

ما بیشتر با گروههای سنی هفت سال به بالا (تا سیزده سال) کار می کردیم، ولی رفته رفته داوطلب برای گروههای سنی پایین تر هم بیشتر می شد. بچه هایی که به مدرسه رفته اند با قوانین و روش آموزش آشنا شده اند و مثل یک انسان مقید وارد کلاس

انجام شده است چون همه می دانند آموزش کودک از دوره پیش دبستانی شروع می شود، به همین علت در مهد کودکها برای این گروه سنی آموزش خاصی در نظر گرفته می شود. بستر اصلی آموزش کودکان بازی است و در مورد مسائل فنی خیلی صحبت و بحث نمی شود و همین نکته تا حدودی وظيفة ما را نشان می دهد. ما با سه مشکل مواجه بودیم:

- ۱- نداشتن برنامه آموزشی برای آموزش گروه سنی زیر ۷ سال، به طوری که مجبور می شدیم مطالب درسی گروههای سنی بالاتر را با آنها کار کنیم.
- ۲- شیوه آموزش و برخوردار با کودکان.
- ۳- قبول این نکته توسط خودمان که چرا کودک باید این مطالب را بیاموزد.

کودک این را نمی دانست و مربی هم نمی دانست. مربی به عنوان اینکه می خواهد مطالبی را به کودک بیاموزد، حتی ممکن بود به زور هم متولّ شود (البته نه با کتک)، به این شکل که روی یک قطعه مشکل آنقدر کار کند تا به مرحله اجرا برسد. البته نکته خوبی نیز در اینجا هست و آن اینکه کودک یاد گرفت در قبال رسیدن به یک چیز خوب سختی را تحمل کند، اما در چه صورت چنین وضعی پیش می آید؟ در صورتی که در

حاضر بودند ولی بیشتر نه! آنها ذهنستان خیلی باز و خلاقیتستان عالی بود، ولی چرا نمی خواستند به کار ادامه دهند؟ چرا کار تداوم پیدا نمی کرد؟ علت داشت و ما هم به دنبال علت بودیم و زمان باید می گذشت تا به ریشه این اشکال پی می بردیم، ولی می دانستیم ایراد از کلاس‌های مانیست. کودکی از خانواده‌ای به کلاس موسیقی می آید، مربیانش هم تحصیلکرده موسیقی هستند و تمام توجهشان به هنر و حرفه شان معطوف است، از دو تا چهار سال با آن کودک کار می کنند، تا یک سال هم شهریه پرداخت می شود. از سال دوم تا چهارم بدون پرداخت شهریه و به عنوان میهمان کلاس‌های پیشرفته اُرف را طی می کنند. ما تقریباً با هم زندگی می کنیم. به آنها مسؤولیت می دهیم. کار، آموزش، تجربه و همه مطالب فرهنگی که می توانست بر آنها موثر باشد، مهیا بودند، ولی چرا آنها به این کار ادامه نمی دادند؟

ما به این جواب رسیدیم که «جامعه نقشی برای این هر قائل نیست». «علوم نیست چه کسی باید جوابگوی این مسئله باشد. آموزش علم و سواد را از شش سالگی شروع می کنیم و حتی در سالهای اخیر، دوره آمادگی نیز اجباری شده است. این کار از روی یک شناخت

مدت سه گروه را آموزش دادیم، تجربه بسیار بالرژشی بود.

یک روز در هفته، یک کلاس پانزده نفری از بچه‌های سه تا پنج سال داشتیم. گفتیم بیاییم با هم تجربه کنیم و بینیم با این بچه‌ها چه کار می‌شود کرد. به آنها که نمی‌شد سازی یاد داد. ساز را که به آنها می‌دادیم، فقط سر و صدا می‌کردند، چون کنجهکاو بودند بدانند چرا و چطوری صدای ساز درمی‌آید. دوست داشتند محکم بزنند. اصلًا نمی‌شد وارد مسایل موسیقی‌ای شد. آنها به نگاه کردن و بازی کردن با یک اسباب بازی صداساز احتیاج داشتند. احتیاج داشتند آنقدر با آن اسباب بازی کار کنند تا بشکند و دورش بیندازند. آنها کنجهکاو بودند. ما باید به کنجهکاوی درونی آنها و کمبودهایی که جامعه و خانواده برای آنها ایجاد کرده بود، جواب می‌دادیم. همین تجربه باعث شد بهمیم ما وظیفه دیگری هم در کنار آموزش داریم و آن هم کمک به رفع این کمبودهای است.

مانمی خواستیم فقط مدتی به بچه‌ها آموزش بدیم و بعد از مدتی بگوییم که این یکی نایبغه و آن یکی ناتوان است و یکی بردم که بچه‌ها به یک دوره آموزشی نیاز دارند. اگرچه خانواده‌ها نمی‌پذیرفتند و واقعاً اعتراض هم می‌کردند که مثلاً «شما در کلاس چه کار می‌کنید؟» آنها انتظار داشتند که بچه‌هایشان در پایان دوره پنج تا آنهنگ بنوازنند تا بتوانند با بچه‌هایشان در مهمنانی‌ها و مجالس نمایش بدهند و بگویند بچه‌های ما کلاس موسیقی می‌روند. ما این نقطه نظر را کنار گذاشتیم و گفتیم هر چه می‌خواهند بگویند و خوشبختانه به نتایج خیلی خوبی رسیدیم. وظیفه ما در این کلاسها فرهنگ سازی بود.

ما پی‌بردیم که کودک باید بداند که کار گوش چیست، چشم چه کار می‌کند، ریتم یعنی چه، حرکت یعنی چه، صدای قلب چطور است، و آنها را با واقعیات هنری زندگی آشنا کردیم. این تجربه بسیار موفق بود. چه بسا افراد دیلمه‌ای که این تجربه‌ها را نداشتند و ندارند. از آن به بعد بچه‌ها به هر گونه صدا، سرعت و شدت صدایی حساس شدند. آنها می‌دانستند که از موسیقی آرام می‌توان به عنوان لالایی، موسیقی خلصه یا حالت‌های خاص استراحت و آرامش‌ستفاده کرد.

کنار این سختی کشیدن شرایط بازی را برای او فراهم آوریم تا کودک از موسیقی لذت هم برد و این موضوع یک امر اجتماعی مهم است. اجتماع خبر ندارد که در قبال فرزندان خودش کوتاهی کرده است. آیا جایی هست که کودک برود و موسیقی مورد علاقه‌اش را بشنود. همانطور که مردم و خانواده‌ها فیلم را انتخاب می‌کنند و می‌روند و تماشا می‌کنند، آیا جایی هست که مثلًا حتی سالی یک بار بچه‌ها بروند و موسیقی مورد علاقه‌شان را انتخاب کنند و بشنوند؟

ما همانطور که زیان فارسی را به بچه می‌آموزیم، دستور زبان رانیز به او یاد می‌دهیم. همانطور که اخلاق جامعه شرقی را به او یاد می‌دهیم، می‌توانیم موسیقی و فرهنگ آن رانیز به او بیاموزیم، ولی این موسیقی باید هویتی داشته باشد، شکل و شمایل داشته باشد و مهم‌تر از همه برای آموختن راه و روشی وجود داشته باشد. هر قدر که فرد مربی در کار خود دانایر باشد، تفکر درست تری داشته باشد، در این آموزش موفق‌تر است. کودک هم با مطالبی که یاد می‌گیرد احساس آرامش بیشتری می‌کند، ولی این امر جسته گریخته است. هر مربی براساس توانایی و احساس مسؤولیتی که نسبت به کودکان دارد، کار می‌کند و پیش می‌رود. اساس کار او برآزمون و خطاست تا به جایی برسد که کارش به یک شیوه آموزشی فردی تبدیل شود.

بعد از سال‌ها متوجه شدیم که به جای تحصیلکرده‌های موسیقی، برای مریان حرفه‌ای که با بچه‌ها کار می‌کنند، یک دوره آموزشی بگذاریم. برای این کار با یکی از همکاران که شصت تا شصت و پنج سال داشتند و سالیان دراز با کودکان کار کرده بودند، یک دوره آموزشی را طراحی و اجرا کردیم. این فرد بسیار با حوصله بودند.

ما قصد داشتیم گروه ما هر چه سریعتر به یک حد اجرایی عالی برسد، ولی ایشان با تکیه بر اخلاق شخصی بچه‌ها، ظرفیت، توانایی و احساساتشان، ارتباطی عمیقی با تک آنها تکرار کردند. ما سئمان کمتر بود و نکر می‌کردیم که فقط مربی موسیقی هستیم، نه چیز دیگری! نوع نگاه ما فرق می‌کرد. ما در آموزش موفق‌تر بودیم، ولی ایشان در برخوردهایشان با بچه‌ها موفق‌تر بودند.

در کنار هم بودن ما در طی یک سال، که در این

اجتماع خبر ندارد که در قبال فرزندان خودش کوتاهی کرده است.

نمام صدای اطرافش گوش می‌کرد، به فعالیت‌هایش، زمان گرسنگی و تشنگی و خوابش دقت می‌کرد و آنها را اندازه می‌گرفت. کودک ضرباتی را که با دستش روی میز می‌زد و حرکت‌های گروهی را که با پانجام می‌داد، همراه با بقیه بچه‌ها با لذت انجام می‌داد و آن را خوب هم اندازه می‌گرفت.

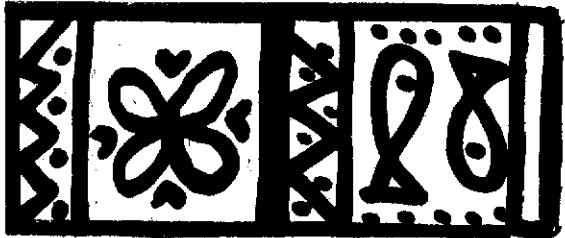
ما چیز خارق العاده‌ای خارج از توانایی‌های او به او نمی‌دادیم، بلکه توانایی‌هایی را که در وجودش بود، بیرون می‌کشیدیم. کودک توانایی انجام بسیاری از کارها را دارد. بسیاری از ریتم‌های مشکل و پیچیده را می‌تواند راحت اجرا کند، ولی اگر بخواهیم به صورت نظری به او آموزش بدیم، مطمئناً موقن نخواهیم بود. ما به کودک این توانایی را می‌دادیم که هوش و حواس و احساساتش خوب استفاده کنند. این کودک اگر تصمیم می‌گرفت نوازنده ارکستر شود، راحت می‌توانست خودش را با ارکستر هماهنگ و دینامیک اثر را کند.

ما مطالب زیادی درباره سکون‌ها و کشنش‌ها به کودکان یاد می‌دادیم، بدون آنکه لازم باشد بگوییم نت گردید یا سفید و سیاه چیست! کشنش‌های متفاوت روی بعضی حروف کلمات مثل صدای کشیده «آ» در کلمه «آب» و ...

از این مرحله به بعد، می‌توان کودک را به یک کلاس آموزش موسیقی سپرده. آقای شریف لطفی در اولین جلسه کلاس «مبانی و اصول اجرا» نکته بسیار مهمی را بیان کردن:

«آموزش به سه بخش مجزا تقسیم می‌شود. یک بخش آموزش دراثتی و ژنتیک، بخش دوم آموزش غیرمستقیم و بخش سوم، آموزش مستقیم. در دانشگاه آموزش مستقیم انجام می‌شود، ولی نمی‌دانیم فردی که این آموزش را می‌بیند، دو مرحله لیل را چگونه طی کرده است.»

ما به طور تجربی به این نکته رسیده و بسیار خوشحال بودیم و فهمیدیم اگر راه حل‌ها درست باشند، همه به یک نقطه ختم می‌شوند. ما برای آموزش صحیح به بچه‌ها احساس مسؤولیت می‌کردیم. فقط یک مرحله دیگر مانده بود که به کلاس‌های آموزش مریبان کودک بررسیم. مریبان موسیقی چون اطلاعات و تخصص موسیقی داشتند و دلشان نمی‌آمد آن اطلاعات

کار مخالفی راحت بود. بچه‌ها وابه حرکتها بازی گونه مشغول کردیم و توضیحات را با همان حرکتها به بچه‌ها می‌دادیم و بسیار هم راحت بود. هم بچه‌ها تحرک بیشتری داشتند و هم مطالب واقعی بودند. متوجه شدیم که این آموزشها از بار فرهنگی بسیار زیادی برخوردار هستند و می‌توانند زمینه ساز آموزش‌های دانشگاهی شوند، ولی تا دو سه سال خجالت می‌کشیدم بگوییم با چه گروه سنی و چگونه کار می‌کنیم. فقط خود من می‌دانستم که داریم به ریشه می‌رسیم، ولی چون ریشه زیر خاک است و دیده نمی‌شود کسی به ارزش این کارها بی نمی‌برد. ما بی بر دیم که آموزش را باید از ریشه‌ها شروع کرد. کودک باید از سنین پایین تر آموزش بییند. حتی به این فکر افتادیم که از دوران بارداری مادر، می‌توانند این آموزش را آغاز کرد و این مطلب خودش یک تخصص است که عده‌ای باید در زمینه آن فعالیت کنند.

در مورد کودکان سنین پایین، ما اصلانه نمی‌گوییم بی‌اساز بزن، نُت یاد بگیر و یا اینکه با او مثل طوطی رفتار نمی‌کنیم تا او هم کارهایی را بکند که ما خوشحال شویم، چون این آموزشها بستر واقعی و عینی ندارند. ما آمدمیم و گفتیم کودک باید مطالبی را آموزش بییند که اگر بیست سال دیگر تصمیم گرفت رهبر ارکستر، بهترین نوازنده یا هر چیز دیگری شود، مشکلی نداشته باشد، به همین علت باید بررسی می‌کردیم که چه عواملی در رشد شخصیت کودکان، رشد کنگرکاویشان، تقویت احساس مسؤولیت‌شان، خلاقیت‌شان و جمعی کارکردنشان موثر هستند و به آنها کمک می‌کردیم تا نگاه دقیق‌تر و بهتری به اطرافشان داشته باشند. ما چشم و گوش و هوش کودک را هشیار می‌کردیم و او آنچه را که در اطرافش بود، می‌دید و به

پویا ادامه خواهد داشت. کارگاه موسیقی کودکان در صدد است برای ارزیابی نتایج حاصله از این آموزش در اوایل خردادماه ۱۳۸۰ جشنواره‌ای از نقاشی‌ها، طرح‌ها و ابزار موسیقی ساخته شده توسط کودکان، باری‌ها و موسیقی‌های ساخته شده توسط کودکان پیش‌دبستانی را به نمایش بگذارد.

عواملی که این فعالیت را از فعالیت‌های گذشته

متایز می‌سازند، به شرح زیر هستند:

۱- نگاه نوبه آموزش موسیقی پیش‌دبستانی با اولویت دادن به نقش «فرهنگ» و «فرهنگ سازی» در کودکان

۲- تعلیم مریبان کودک به عنوان مدرس موسیقی

۳- تدریس روش آموزشی شامل کتاب مریبی، دفتر

نت کودک، نوار ضمیمه (مراحل اولیه نگارش کتاب

مریبی به پایان رسیده است)

۴- ساخت سازها و وسایل لازم برای کلاس‌ها توسط کودکان. این امر باعث ایجاد ارتباط عمیق‌تر کودک با موسیقی و گسترش فعالیت او از مهد کودک به منزل و سالهای آتی می‌شود.

۵- استفاده از حدود صد بازی مرسوم کودکان شهری و روستایی برای انتقال مفاهیم ریتم، نغمه، هماهنگی و ...

۶- نگاه خلاق به آداب و رسوم ملیت‌های مختلف، داستانها، روایت‌ها، لالایی‌ها و سعی در بهره‌گیری از آنها برای:

الف- نزدیک ساختن هرجه بیشتر کودک با فرهنگ سرزمین مادری

ب- با انتکای به آن، برداشت قدمهای مطمئن‌تر در راه تدوین روش‌های صحیح آموزشی

۷- بحث و گفت و گو درباره «موسیقی شنیداری» و تفکیک نقش آن از موسیقی اجرایی.

هدف از تشكیل این کارگاه، حل معضل جدی «آموزش موسیقی به کودکان» است. مطالب مطروحه در این کلاس‌ها به مثابه «پیش نیاز ورود کودک به عرصه آموزش جدی موسیقی» است. پس گذراندن این دوره، کودکان بدون از دست دادن خلاقیت و تخیل خود، مفاهیم موسیقی را قدم به قدم می‌آموزند. هر گونه آموزش جدی تر بر بستر این آمادگی ذهنی برآختی می‌خواهد بود.

را منتقل نکند، در کار با بچه‌های زیر هفت سال سختی‌های زیادی تحمل می‌کردند، اما مریبی‌های کودک در کار با گروههای سقی پیش‌دبستانی تخصص داشتند و فقط کافی بود که با مطالبی از موسیقی هم آشنا باشند. با خود می‌گفتم به مریبانی که داوطلب هستند، حدود ۱۰ تا ۱۵ جلسه آموزش بدhem تا آنها بتوانند در طی نه ماه آنها را با بچه‌ها کار کنند. این تجربه‌ای است

که دارم آن را انجام می‌دهم و قبل ام یک دوره کلاس آموزش مریبی و کلاس ساز سازی برای بچه‌ها و توسط بچه‌های تشكیل دادم و نتایج بسیار خوبی عاید من و مریبان شد. مریبان با دنیای جدیدی از توانایی‌های کودکان در فراغیری، اجرا و آهنگسازی آشنا شدند که برای من هم سیار جالب بود.

در اینجا متن خبری را که برای تشكیل این کلاسها تنظیم کرده بودیم، خدمتان تقدیم می‌دارم:

۱- کارگاه ساز: به همت مرکز کودکان دنیا و به درخواست گروهی از مریبان مهد کودک‌ها، در تابستان ۱۳۷۹ کارگاه ساخت ساز به مدت یک ماه در محل این مرکز برگزار شد. هدف از تشكیل این کارگاه، ساختن ابزار صدا ساز برای استفاده کودکان در مهد کودک‌ها بود.

استفاده از همه وسایل در دسترس، در خانه و مهد کودک با هدف ایجاد صدای متنوع موسیقائی، دستور کار این کارگاه بود. در طی این دوره، مریبان انواع سازهای کویه‌ای، از جمله ماراکاس، زنگ، زنگوله، دف کوچولو، انواع طبل‌ها و ... را ساختند و درباره چگونگی استفاده از آنها توضیحات مختصراً دادند.

۲- کارگاه موسیقی: به همت انجمن پویا از آبان ماه ۱۳۷۹ در محل این انجمن، نزدیک به ۳۰ مریبی داوطلب از مراکز مختلف برای آشنایی با مفاهیم اولیه موسیقی و به قصد به کارگیری بهیه از موسیقی در شکل دهنی به خلاقیت‌های کودکان و پرورش قدرت درک و تخیل آنها و نیز تقویت قوای شنیداری و دیداری آنها به فعالیت پرداختند. مریبان با برخورد خلاق در طی هفته و در محل کار خود، به تجارب مشتبه دست می‌یافتد و در جلسه بعد با ارائه گزارش خود به اصلاح کیفی آن می‌پرداختند.

این فعالیت تا بهمن ماه امسال در محل مرکز انجمن